

**ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
АКАДЕМИЯ**

**Лексия
Аз фаннӣ ҳуқуқи граждани
Мавзӯи №15: Ҳуқуқи мерос.**

Вақт 3 - соат:

Лексия 2 - соат:

Амали 1 - соат:

**Дар ҷаласаи кафедраи фанҳои ҳуқуқи
граждани муҳокима ва тасдиқ шудааст.
Протокол №__ аз _____**

Душанбе - 2020

Нақшаи кор:

1. Муқараротҳои умумӣ оид ба меросгузори
2. Меросгирӣ мутобиқи қонун
3. Ҳифзи амволи меросӣ

Адабиётҳо:

1. Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6.10.1994
2. Ҳуқуқи граждани, қисми 1 (Дар зери таҳрири д.и.х., профессор М.А.Маҳмудов). – Душанбе: «ЭР-граф», 2007
3. Ҳуқуқи граждани, қисми 2 (Дар зери таҳрири д.и.х., профессор М.А.Маҳмудов). – Душанбе: «ЭР-граф», 2007
4. Муртазоқулов Ҷ.С. Ҳуқуқи граждани (Маҷмӯаи масъалаҳо дар 7. ду қисм), қисми 2. – Душанбе, 2008
5. Кодекси граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон қ. I- аз 30 -уми – уми 9. июни соли 1999
6. Кодекси граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон қ. II аз 11 - уми моҳи 11. декабри соли 1999
7. Кодекси граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон қ. 3- ум аз 1 – уми 13. март 2005 – ум сол
8. Коментарий к гражданскому кодексу РФ часть I Москва 1998г.
9. Коментарий к гражданскому кодексу РФ часть II Москва 1998г.

ҶС1. Муқараротҳои умумӣ оид ба меросгузорӣ

Ворисӣ ин гузариши ҳуқуқи амволи ва дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун ба дигар шахс ё ашхос (ворисон) гузаштани ҳуқуқҳои шахсии ғайримолумулкии ба молумулк вобастаи шахси фавтида (меросгузор) тибқи шартҳои ворисии ҳуқуқии универсалии эътироф мегардад. Мерос, агар аз қоидаҳои ҳамин фасл тартиби дигаре барнаояд, ҳамчун як маҷмӯи мукамал ва дар ҳамон як лаҳза мегузарад.

Ворисии ҳуқуқ ба мерос бо КГ ва дигар қонунҳо танзим карда мешавад. Ворисӣ тибқи васиятнома ва қонун анҷом дода мешавад. Ворисӣ тибқи қонун ҳангоми вучуд надоштани васиятнома ё агар он қисмати ҳамаи меросро муайян насозад, инчунин дар дигар ҳолатҳои муқаррарнамудаи КГ ҷой дошта метавонад.

Фавтидани иштирокчии моликияти муштаракӣ умумӣ барои муайян намудани ҳиссаи ӯ ба ҳуқуқи моликияти умумӣ ва тақсими моликияти умумӣ ё аз он ҷудо намудани ҳиссаи шахси вафоткарда асос мебошад. Дар ин ҳолат мерос нисбат ба амволи умумӣ, ки ба ҳиссаи шахси вафоткарда дохил мешавад ва ҳангоми ғайриимкон будани тақсимоти амвол дар шакли асл – нисбат ба арзиши ҳамин гуна ҳисса кушода мешавад. Иштирокчии моликияти муштаракӣ умумӣ ҳуқуқ дорад ба ҳуқуқи амволи умумӣ ҳиссаи худро ҷойгир намояд, ки баъди вафоти ӯ мутобиқи қисми 1 м. 1140 муайян карда мешавад.

Ворисии ҳуқуқи истифодабарии меросии якумраи қитъаи замини хоҷагии деҳқонӣ (фермерӣ) ва хоҷагии ёрирасони шахсӣ тибқи ҳамин Кодекс танзим мегардад, агар дар қонун тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад.

Мерос дар натиҷаи вафоти шахрванд ё фавтида эълон гардидани ӯ (моддаи 46 КГ) кушода мешавад. Замони кушодани мерос рӯзи (ҳангоми зарурат инчунин лаҳзаи) вафоти меросгузор ва ҳангоми фавтида эълон намудани ӯ рӯзи эътибори қонунӣ пайдо намудани қарори суд дар хусуси фавтида эълон гардидани шахрванд мебошад, агар дар қарори суд рӯзи дигар нишон дода нашуда бошад. Агар дар давоми як шабонарӯз (бисту чор соат) шахсоне, ки ҳуқуқ доштанд яке пас аз дигаре мерос гиранд, вафот карда бошанд, онҳо дар як вақт вафоткарда эътироф мешаванд ва ба меросгирӣ ворисони ҳар яки онҳо даъват карда мешаванд. Агар суд вафот намудани якчанд шахсро дар натиҷаи бедарак ғойб шудан дар ҳамон як ҳолат фавтида эътироф намояд, пас онҳо дар як вақт вафоткарда эътироф мешаванд ва меросгирӣ баъди ҳар яки онҳо кушода мешавад ва ба меросгирӣ ворисони ҳар яки онҳо даъват карда мешаванд.

Маҳали кушодани мерос маҳали охирини зисти меросгузор (моддаи 21 КГ) мебошад. Агар маҳали зисти охирини меросгузор номаълум бошад, пас маҳали кушодани мерос маҳали ҷойгиршавии амволи ғайриманкули ба меросгузор дахлдошта ё қисмати асосии он ва ҳангоми набудани амволи ғайриманкул – маҳали воқеъ гардидани қисми асосии амволи манкул эътироф карда мешавад.

Ворисон тибқи васиятнома ва бо қонун шахрвандони дар лаҳзаи кушодани мерос зинда ва ҳамчунин кӯдакони ҳангоми зинда будани меросгузор дар батни модар ва баъди кушодани мерос зинда таваллудшуда буда метавонанд. Ворисон тибқи васиятнома ҳамчунин мумкин аст шахсони ҳуқуқӣ

ва давлат бошанд. Шахсоне, ки қасдан меросгузор ё яке аз ворисони имконпазирро аз ҳаёт маҳрум сохтаанд ё ба ҳаёти онҳо суикасд кардаанд, на тибқи васиятнома ва на тибқи қонун ба ворисӣ ҳуқуқ надоранд. Шахсоне, ки қасдан ба меросгузор барои амалӣ шудани охирин нияти ӯ монеа гардидаанд ва бо ин роҳ барои ба мерос даъват шудани худ ё шахсони наздикашон ё барои зиёд кардани ҳиссаи мероси ба онҳо марбута мусоидат кардаанд, на тибқи васиятнома ва на тибқи қонун ба ворисӣ ҳуқуқ надоранд. Падару модар баъди фарзандоне, ки нисбат ба онҳо аз ҳуқуқи падарию модарӣ маҳрум гардидаанд ва дар лаҳзаи кушодани мерос ин ҳуқуқашон барқарор нашудааст, инчунин падару модар (фарзандхондагон) ва фарзандони болиғ (фарзандхондшудагон), ки аз иҷрои ӯҳдадориҳои бо амри қонун ба зиммашон гузошташуда вобаста ба таъминоти меросгузор саркашӣ намудаанд, тибқи қонун ҳуқуқи ворисӣ надоранд. Ҳолатҳое, ки барои аз мерос барканор намудани ворисони ношоиста асос мебошанд, аз ҷониби суд муқаррар карда мешавад. Меъёрҳои ҳамин модда инчунин нисбат ба супориши васият низ татбиқ мегарданд.

Агар шахсро суд вориси ношоиста эътироф намояд, ӯ баъди гирифтани мерос ӯҳдадор аст, ки ҳамаи мероси гирифтаашро якҷоя бо ғоидаю даромадаш баргардонад. Ҳангоми нигоҳ надоштани амволи меросӣ ин шахс ӯҳдадор аст, ки арзиши онро пардохт намояд. Даъво дар хусуси вориси ношоиста эътироф намудани шахс аз тарафи шахсони манфиатдор дар давоми се сол аз лаҳзае, ки ин шахс ихтиёрдории онро ба даст гирифтааст, бояд пешниҳод шавад.

Дар ҳолати аз тарафи ворис рад гардидани мерос ё аз тарафи васиятгар ё суд маҳрум намудан аз ҳуқуқи мерос ё бинобар аз миён рафтани ҳолатҳои дар ҳамин Кодекс нишондодашуда як қисми мерос, ки ҳиссаи ҳамин гуна ворис буд, ба ворисони қонунан меросгир мегузарад ва дар байни онҳо мутаносибан ба ҳиссаи меросиашон тақсим мешавад. Агар меросгузор тамоми амволашро ба ворисони таъиннамудааш васият карда бошад, як қисми меросе, ки ба шахси аз мерос дасткашида ё ба вориси аз миёнрафта тааллуқ дошт, ба ворисони дигари дар васиятнома зикршуда мегузарад ва дар байни онҳо мутаносибан ба ҳиссаи меросиашон тақсим карда мешавад, чунки дар васиятнома тартиби дигаре пешбинӣ нашудааст. Меъёрҳое, ки дар қ. 1 1148 пешбинӣ атҳои зерин татбиқ намешаванд:

-агар ба вориси раднамуда ё аз миёнрафта вориси иловагӣ таъин шуда бошад (моддаи 1151КГ);

-ҳангоми даст кашидани ворис аз мерос ба ғоидаи вориси дигар (қисми 3 моддаи 1180 КГ) ё шахси дигар;

-дар ҳолатҳое, ки агар ҳангоми меросгирӣ бо қонун радкунӣ ё ғойб гардидани ворис ба меросхӯрии меросхӯрони навбати дигар меорад.

Амволи меросӣ бо ҳуқуқи меросӣ дар ҳолатҳои зерин ба давлат мегузарад: агар амвол ба давлат васият шуда бошад; агар меросгузор тибқи қонун ва васиятнома ворис надошта бошад; агар ҳамаи меросгиронро васиятгар аз ҳуқуқи меросгирӣ маҳрум гардонида бошад. Агар яке аз ворисон ба ғоидаи давлат аз мерос даст кашада бошад, пас ҳиссае, ки ба ин ворис дахл дошт, ба давлат мегузарад. Ҳангоми набудани ворисони тибқи қонун, ки танҳо як қисми амволи меросгузор васият шудааст, қисми боқимонда ба давлат мегузарад. Васиятнома иродаи ихтиёрии шахрванд оид ба ихтиёрдории ҳуқуқи амволии ба ӯ дахлдошта ва дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун ҳуқуқи

гайриамволӣ ҳангоми вафот кардан эътироф мешавад, ки ба тарзи зарурӣ ба расмият дароварда шудааст. Васиятнома бояд шахсан тартиб дода шавад. Тартиб додани васиятнома тариқи намоянда иҷозат дода намешавад. Шаҳрванд метавонад ҳамаи амвол ё як қисми амволи худро ба як ё якчанд шахс, ки ба гурӯҳи ворисон тибқи қонун дохил мешаванд ё дохил намешаванд, ҳамчунин ба шахсони ҳуқуқӣ ва давлат васият намояд. Васиятгар ҳуқуқ дорад бидуни тавзеҳи сабаб як ё якчанд нафар ё ҳамаи ворисонро тибқи қонун аз мерос маҳрум намояд. Аз мерос маҳрум намудани ворис тибқи қонун ба наслҳои ояндаи ӯ, ки тибқи пешниҳод ҳуқуқи меросро доранд, дахл надорад, агар аз васиятнома тартиби дигаре барнаояд, ба истиснои ҳолатҳои, ки моддаи 1171 КГ пешбинӣ менамояд. Меросгузор метавонад озодона васиятномаи тартибдодашро дар вақти дилхоҳ баъди анҷом ёфтани он рад намояд ё тағйир диҳад ва дар ин ҳолат ӯҳдадор нест, ки сабабҳои рад намудан ё тағйир додани онро нишон диҳад. Меросгузор ҳуқуқ надорад ба зиммаи шахсоне, ки дар васиятнома таъин гардидаанд, дар навбати худ вазифаи ихтиёрдории амволи ба онҳо васиятшударо бо тартиби муайяне дар ҳолати вафот кардани онҳо вогузор намояд. Васияткунанда метавонад барои ҳолатҳои, ки агар вориси дар васиятнома зикргардида то кушода шудани мерос ҷавабгар ё меросро қабул накунад ё онро рад намояд ё аз мерос ҳамчун вориси ношоиста бартараф гардад (моддаи 1145 КГ) дар васиятнома дигар ворисро таъин намояд (вориси иловагӣ). Вориси иловагӣ ҳар шахсе шуда метавонад, ки мутобиқи моддаи 1144 КГ ворис буданаш мумкин аст.

Васияткунанда ҳуқуқ дорад ба зиммаи ворис тибқи васиятнома аз ҳисоби мерос (супориши васияткунандаи мерос) ба манфиати як ё якчанд шахс (меросгирандагон), ки ҳуқуқи талаб намудани иҷрои супориши васияткунандаи меросро ба даст меоранд, анҷом додани ягон ӯҳдадориро вогузорад. Меросгирандагон метавонанд шахсоне бошанд, ки ба шумораи ворисони тибқи қонун дохиланд ё дохил нестанд. Мавзӯи супориши васияткунандаи мерос метавонад барои меросгиранда ба моликият, истифода ё дигар ҳуқуқи амволӣ додани ашёи шомили таркиби мерос, ба даст овардан ва ба ӯ додани амволи ба таркиби мерос шомилнабуда, барои ӯ иҷро намудани кори муайян, иҷрои ягон навъи хизматрасонии муайян ва ғайра бошад. Ворисе, ки васияткунанда ба зиммаи ӯ супориши васияткунандаи меросро вогузоштааст, бояд онро дар доираи арзиши воқеии мероси ба ӯ гузашта ва аз ҳисоб баровардани ҳиссаи қарзи меросгузор ба ӯ иҷро кунад. Агар вориси ба зиммааш супориши васияткунандаи мерос вогузошташуда дорои ҳуқуқи ҳиссаи ҳатмӣ ба мерос бошад, ӯҳдадорӣ ӯ оид ба иҷрои он дар доираи арзиши мероси ба ӯ гузашта, ки аз ҳиссаи ҳатмӣ ӯ бештар аст, маҳдуд карда мешавад. Агар супориши васияткунандаи мерос ба зиммаи ҳама ё якчанд ворисон гузошта шуда бошад, супориши васияткунандаи мерос ҳар кадоми онҳоро баробари ҳиссашон дар мерос вазифадор менамояд, зеро дар васиятнома тартиби дигаре пешбинӣ нашудааст. Васияткунанда ҳуқуқ дорад ба зиммаи ворисе, ки ба ӯ хонаи истиқоматӣ, квартира ё дигар бинои истиқоматӣ мегузарад, ӯҳдадорӣ ба дигар шахс фароҳам овардани истифодаи якумраи ин бино ё як қисми муайяни онро гузорад. Ҳангоми минбаъд гузаштани ҳуқуқи моликият ба бинои

истиқоматӣ ҳуқуқи истифодаи якумра эътибори худро нигоҳ медорад.

Ҳуқуқи истифодаи якумраи бинои истиқоматӣ бегона карда намешавад, ба дигар кас дода намешавад ва ба дигар ворисони меросгиранда намегузарад. Ҳуқуқи истифодаи якумраи бинои истиқоматӣ, ки ба меросгиранда пешниҳод шудааст, агар дар васиятнома тартиби дигаре пешбинӣ нашуда бошад, барои дар ҳамин бино истиқомат намудани аъзои оилаи ӯ асос шуда наметавонад. Дар сурати ғавти вориси ба зиммааш супориши васияткунандаи мерос вогузошташуда ё аз ҷониби ӯ қабул накардани мерос иҷроӣ ӯҳдадорӣ супориши васияткунандаи мерос ба дигар ворисоне, ки ҳиссаи ӯро гирифтаанд ё ба давлат мегузарад. Супориши васияткунандаи мерос дар сурати ғавти меросгиранда то кушода шудани мерос ё баъди кушодани мерос, вале то лаҳзае, ки вориси тибқи васиятнома тавонад, онро қабул кунад, иҷро карда намешавад. Меросгиранда оид ба қарзҳои меросгузор ҷавобгар намебошад.

ҶС.2. Меросгирӣ мутобиқи қонун

1. Ворисони қонунӣ ба меросгирӣ бо навбат тибқи муқаррароти моддаҳои 1166-1168 КГ даъват карда мешаванд. Ҳангоми меросгирии қонунӣ фарзандхондшуда ва наслҳои он, аз як тараф ва фарзандхонда ва хешовандони ӯ, аз тарафи дигар бо хешони хунӣ баробар ҳисоб карда мешаванд. Фарзандхондшудагон ва наслҳои онҳо баъди вафоти падару модари фарзандхоншуда ва хешони дигари ҳамхуни ӯ мутобиқи қонун мерос намегиранд. Падару модари фарзандхондшуда ва дигар хешони ҳамхуни аждодии ӯ тибқи қонун баъди вафоти фарзандхондшуда ва наслҳои ӯ мерос намегиранд. Ворисони қонунӣ ҳар як навбат дар ҳолати набудани ворисони навбати пешина, бартараф намудани онҳо аз мерос, аз тарафи онҳо қабул нагардидани мерос ё даст кашидан аз он ҳуқуқ ба мерос доранд. Меъёрҳои ҳамин Кодекс оид ба навбат даъват кардани вориси қонунӣ ба мерос ва оид ба андозаи ҳиссаи онҳо ба мерос мумкин аст бо созишномаи аз тариқи нотариалӣ тасдиқшудаи ворисони манфиатдор, ки баъди кушодани мерос баста шудааст, тағйир дода шавад. Чунин созишнома набояд ба ҳуқуқи ворисони дар он иштирокнадошта, инчунин ворисоне, ки ба ҳиссаи ҳатмӣ ҳуқуқ доранд, даҳлат кунад.

Дар навбати аввал мероси қонуниро бо ҳиссаи баробар фарзандон (аз ҷумла фарзандхоншудагон), ҳамсарон ва падару модар, фарзандхондагони меросгузор ва ҳамчунин кӯдакони шахси вафоткарда, ки баъди вафоти ӯ таваллуд шудаанд, мегиранд. Набарагони меросгузор ва наслҳои онҳо бо ҳуқуқи пешниҳод мерос мегиранд. Ҳангоми набудани меросгирони навбати якум ҳуқуқи вориси қонуниро дар навбати дуюм бо ҳиссаи баробар бародару хоҳарони меросгузор ва ҳамчунин бобою бибӣ ҳам аз тарафи модар ва ҳам аз тарафи падар мегиранд. Фарзандони бародару хоҳарони меросгузор (ҷиянҳои меросгузор) бо ҳуқуқи пешниҳод мерос мегиранд.

Ҳангоми набудани меросгирони навбатҳои якум ва дуюм ҳуқуқи меросгирии қонуниро дар навбати сеюм бо ҳиссаи баробар бародару хоҳарони падару модари (тағо, амак, хола ва амма) меросгузор мегиранд. Духтару писарони амма, хола, тағо ва амаки меросгузор бо ҳуқуқи пешниҳод ба мерос ҳуқуқ доранд. Ҳиссаи вориси қонунӣ, ки то кушода шудани мерос ва ё дар як вақт бо меросгузор вафот кардааст, бо ҳуқуқи пешниҳод ба наслҳои даҳлдори ӯ

мегузарад ва дар ҳолатҳои пешбиниқардаи қисми 2 моддаҳои 1166, 1167 ва 1168 Кодекси гр-нӣ бошад, байни онҳо баробар тақсим қарда мешавад. Наслҳои вориси меросгузоре, ки онҳоро ӯ қонунан аз ворисӣ маҳрум қардааст, бо ҳуқуқи пешниҳод мерос гирифта наметавонанд. Наслҳои ворисе, ки то қушода шудани мерос ва ё дар як вақт бо меросгузор вафот қардааст ва мутобиқи талаботи моддаи 1145 КГ ҳуқуқи гирифтани меросро надошт, бо ҳуқуқи пешниҳод мерос гирифта наметавонанд.

Ба шумораи ворисони қонунӣ шахсони қорношояме дохил мешаванд, ки дар мӯҳлати на қамтар аз як соли то ғавти меросгузор таҳти таъминоти ӯ қарор дошта, бо ӯ якҷоя зиндагӣ меқарданд. Қангоми тибқи Қонун мавҷуд будани ворисони дигари онҳо якҷоя бо ворисони ҳамон навбате, ки ба меросгирӣ даъват шудаанд, мерос меқиранд. Шахси қорношоям, ки ба шумораи ворисони қонунӣ дар моддаҳои 1167-1168 нишон додашудаи ҳамин Кодекс дохил шуда, вале ба доираи ҳамон ворисони навбати ба меросгирӣ даъватшуда шомил нестанд, агар на қамтар аз як соли то ғавти меросгузор, сарфи назар аз зиндагии якҷоя бо меросгузор дар таъминоти ӯ бошанд, якҷоя бо ҳамин навбат мерос меқиранд. Қӯдақони ба балоғат нарасида ва ғайриқобили меҳнати васиятқар ва ҳамчунин падару модар (падарқонду модарқонд), ҳамсари ғайри қобили меҳнат сарфи назар аз мазмуни васиятнома, на қамтар аз се ду ҳиссае, ки ба ҳар яки онҳо қангоми мероси қонунӣ (ҳиссаи ҳатмӣ) тааллуқ дошт, мерос меқиранд. Ба ҳиссаи ҳатмӣ ҳамаи он қизе, ки вориси ба қунин ҳисса ҳуқуқдошта дар ин ё он асос меқирад, аз қумла арзиши амвол, ки аз ашӯю таҷҳизоти оддии ҳона иборат аст ва арзише, ки ба қоидаи ҳамин гуна вориси супориши васиятқунандаи мерос муқаррар қарда буд, ҳисоб қарда мешавад. Қама гуна маҳдудқунӣ ва вазнинқунӣ, ки дар васиятнома барои вориси ба ҳиссаи ҳатмии мерос ҳуқуқдошта муқаррар қардидааст, танҳо ба он ҳиссаи мероси ба ҳисоби ӯ гузаранда дахл дорад, ки аз ҳиссаи ҳатмӣ зиёд мебошад. Қуқуқи мероси тариқи васиятнома ё қонун ба ҳамсарон (зан ё шавқар) дахлдошта ба ҳуқуқҳои дигари амволии онҳо, ки бо ҳолати дар ниқоҳ будан бо меросгузор, аз қумла ҳуқуқи молиқият ба як қисми амволи дар ниқоҳи якҷоя ба даст омадааст, дахл надорад. Қамсари бо қарори суд талоқгирифта мумкин аст аз мероси қонунӣ барқанор қарда шавад, ба истиснои мерос дар асоси моддаи 1171 КГ агар ворисони дигари қонунӣ исбот намоқанд, ки ниқоҳ бо меросгузор воқеан то қушода шудани мерос қатъ қардида буд ва ҳамсарон дар давоми на қамтар аз 3 сол то қушода шудани мерос қудо зиндагӣ меқарданд.

Қабул ва даст қашидан аз мерос

Барои соҳиб шудан ба мерос ворис ҳуқуқ дорад онро қабул намоқд. Қабули мерос бо ягон шарт ё эзоҳот иқозат дода намешавад. Қамон вақт аз тарафи ворис мерос қабулқардида эътироф мешавад, ки агар ӯ воқеан ба соҳибияти амволи меросӣ шурӯъ намоқд ё вақте ки ӯ ба мақоми нотариати маҳали қушода шудани мерос дар ҳусуси қабули мерос ариза диқад. Амалҳои дар ҳамин модда нишондодашуда бояд дар давоми шаш моҳ аз рӯзи қушода шудани мерос ба анқом расонида шаванд. Шахсоне, ки барои онҳо ҳуқуқи ворисӣ танҳо дар ҳолати қабул нақардани мерос аз тарафи ворисони дигар ба миён меоқд, метавонанд дар ҳусуси розигии қабули мерос дар давоми мӯҳлати боқимондаи қабули мерос эълон намоқнд ва агар ин мӯҳлат аз се моҳ қам бошад, пас он то се моҳ дароз қарда мешавад. Қабули мерос аз рӯзи қушодашавии мерос ба ворис тааллуқдошта эътироф қарда мешавад.

Агар ворис баъди кушода шудани мерос онро дар мӯҳлати муқарраргардида қабул нокарда фавтида бошад, дар ин сурат ҳуқуқи гирифтани ҳиссаи мерос ба ворисони ӯ мегузарад (трансмиссияи ворисӣ). Ворисони вориси фавтида меросро бояд дар чараёни мӯҳлати то охири мӯҳлати қабули мерос боқимонда қабул кунанд. Агар ин мӯҳлат камтар аз се моҳ бошад, пас он бояд то се моҳ дароз карда шавад. Ҳангоми даст кашидан аз гирифтани амвол тибқи трансмиссияи ворисӣ амвол ба дигар ворисон мегузарад. Нотариуси маҳалли кушодани мерос ӯҳдадор аст, ки бо хоҳиши ворис ба ӯ шаҳодатномаи ҳуқуқи меросгириро диҳад. Шаҳодатномаи ҳуқуқи меросгирӣ баъди гузаштани шаш моҳ аз рӯзи кушодашавии мерос дода мешавад. Ҳангоми меросгирии қонунӣ ё тибқи васиятнома шаҳодатнома мумкин аст то гузаштани мӯҳлати нишондодашуда дода шавад, агар нотариус маълумоти дақиқ дошта бошад, ки ба ғайр аз шахси барои шаҳодатнома мурочиаткарда вобаста ба амволи дахлдор ё ҳамаи мерос ворисони дигар надошта бошанд. Мӯҳлати қабули мерос, ки дар моддаи 1174 КГ муқаррар карда шудааст, мумкин аст ҳангоми аз тарафи суд эътироф намудани сабаби узрнокӣ гузаронидани мӯҳлат дароз карда шавад. Дар ин ҳолатҳо ба ворисе, ки мӯҳлати қабули меросро гузаронидааст, танҳо он қисми амволи ба ӯ мансуббуда, ки ворисони дигар қабул намудаанд ё ба давлат гузаштааст ва дар шакли аслии нигоҳ дошта шудааст ва ҳамчунин маблағҳое, ки аз фурӯши қисмати дигари амволи ба ӯ мансуббуда ба даст омадааст, дода мешавад. Ворисе, ки ҳузури дигар ворисонро мунтазир нашуда, ба ихтиёрдории мерос ё идораи он шурӯъ намудааст, ба истиснои хароҷоти дафн, таъминоти шахси таҳти парастории (хӯрандагон) меросгузор қарордошта, ҳуқуқ надорад то гузашти шаш моҳ аз рӯзи кушода шудани мерос ё то гирифтани шаҳодатномаи ҳуқуқ ба ворисӣ меросро ихтиёрдорӣ намояд. Ворис ҳуқуқ дорад дар давоми шаш моҳ аз рӯзе, ки ӯ дар бораи ба меросгирӣ даъват шуданаш донист ё бояд медонист, аз мерос даст кашад. Ҳангоми мавҷуд будани сабабҳои узрнок ин мӯҳлатро мумкин аст суд дароз намояд, аммо на бештар аз ду моҳ. Даст кашидан аз мерос тариқи пешниҳоди ариза ба нотариуси маҳалли кушода шудани мерос аз тарафи ворис анҷом дода мешавад. Даст кашидан аз мерос тариқи намоянда мумкин аст, агар дар ваколатнома барои ҳамин гуна радқунӣ махсус ваколат пешбинӣ шуда бошад. Дасткашӣ аз мерос минбаъд аз эътибор соқит дониста ё бозхонда намешавад. Ворис бо гузашти вақти ба ӯ пешниҳодшуда ҳуқуқи даст кашидан аз меросро гум мекунад. Ӯ ин ҳуқуқро ҳамчунин то гузаштани мӯҳлати нишондодашуда гум мекунад, агар ба ихтиёрдории амволи меросӣ шурӯъ карда бошад ё онро ихтиёрдорӣ карда бошад, ё барои гирифтани ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи ҳуқуқи ӯ ба ин моликият мурочиат намуда бошад. Агар дар давоми шаш моҳ аз рӯзи кушодани мерос маҳали буду боши вориси ғоиб муқаррар нагардида бошад ва дар бораи аз тарафи ӯ рад намудани мерос маълумоте набошад, ворисони дигар ҳуқуқ доранд бо қоидаҳои қисми 2 м. 1183 тақсими меросро анҷом диҳанд. Ҳангоми мавҷуд будани ҳамл, вале ҳанӯз таваллуд нашудани ворис тақсими амвол метавонад танҳо баъди таваллуди

чунин ворис сурат гирад. Агар ҳамл, вале вориси ҳанӯз таваллуднашуда зинда ба дунё ояд, ворисони боқимонда ҳуқуқ доранд тақсими меросро танҳо бо чудо намудани ҳиссаи мероси ба ӯ марбута анҷом диҳанд. Барои ҳифзи манфиатҳои навод дар тақсими мерос бояд намояндаи мақоми васоят ва парасторӣ даъват карда шавад.

ҚС.3 Ҳифзи амволи меросӣ

Барои ҳифзи манфиатҳои ворисони ғоиб қабулкунандаи супориши васияткунандаи мерос ва манфиатҳои оммавӣ, нотариус ё мақоми ба он баробар кардашудаи маҳали кушодани мерос бо ташаббуси шахси манфиатдор, иҷрокунандаи васиятнома ё бо ташаббуси худ чораҳои заруриро оид ба ҳифзи мерос то қабули мерос аз тарафи ҳамаи ворисон меандешад.

Агар мерос ё як қисми он дар маҳалли кушодани мерос набошад, мақоми нотариалӣ ё мақоми ба он баробаркардашуда ба мақоми нотариалӣ ё мақоми ба он баробаркардашудаи маҳалли воқеъ гардидани амвол барои қабули чораҳо чиҳати ҳифзи ин амвол супориш медиҳад.

**Муаллими кафедраи фанҳои
ҳуқуқӣ граждании Академияи ВКД
Ҷумҳурии Тоҷикистон
Лейтенанти калони милитсия**

Давлатзода Ҳ.М.,